

พุทธวิธีการให้คำปรึกษาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

COUNSELING METHOD OF THE BUDDHA ACCORDING TO THE TRIPITAKA

ธันนชัย พัฒนะสิงห์ และ จำรัส มุ่งฝ้ากลาง
Thananchai Pattanasing and Chamrat Mungfaoklang
วิทยาลัยนครราชสีมา
Nakhonratchasima College
Corresponding author, e-mail: thananchai@nmc.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์กระบวนการ เทคนิค และเป้าหมายของการให้คำปรึกษาตามแนวทางพระพุทธศาสนา จากการศึกษาพบว่า การให้คำปรึกษาตามแนวพุทธวิธีเป็นกระบวนการช่วยเหลือบุคคลผู้ประสบความทุกข์หรือปัญหาชีวิต ผ่านวิธีการ "เทศนา" หรือการแสดงธรรม โดยมีพระพุทธเจ้าทรงทำหน้าที่เป็น "กัลยาณมิตร" ผู้ชี้แนะแนวทางให้บุคคลสามารถตัดสินใจและแก้ปัญหาได้ด้วยตนเองอย่างมีขั้นตอน หลักสำคัญที่พระพุทธองค์ทรงใช้ประกอบด้วยลีลาการสอน 4 ประการ ได้แก่ 1) สันติสนทนา ชี้แจงเนื้อหาให้ชัดเจน 2) สมาทปนา โนมน้ำวจิตใจให้เห็นคุณค่าและอยากนำไปปฏิบัติ 3) สมุตเตชนา ระวังให้อาจหาญกล้าเผชิญปัญหา และ 4) สัมปหังสนา ปลูกใจให้ร่าเริงสดชื่นด้วยความหวังในผลสำเร็จ นอกจากนี้ พระองค์ยังทรงยึดหลักการสื่อสารที่เน้นความจริง ประโยชน์ ความเมตตา และการเลือกเวลาที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลตามจริต 6 ประการ

กระบวนการให้คำปรึกษาเริ่มต้นจากการสร้างสัมพันธภาพเพื่อลดความวิตกกังวลของผู้รับคำปรึกษา จากนั้นดำเนินผ่านการสนทนาถาม-ตอบที่ช่วยสะท้อนปัญหาให้เกิดความกระจ่างแจ้งด้วยตนเอง โดยทรงใช้กลวิธีที่หลากหลาย เช่น การยกอุทาหรณ์ นิทานชาดก การอุปมาอุปไมย หรือการใช้อุปกรณ์ในชีวิตประจำวันประกอบการสาธิต เพื่อให้เรื่องนามธรรมที่ซับซ้อนกลายเป็นสิ่งที่เข้าใจง่าย

เป้าหมายของการให้คำปรึกษาตามแนวพุทธมิได้หยุดอยู่เพียงการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า แต่ยังคงครอบคลุมถึงการปรับเปลี่ยนทัศนคติจากมิจฉาทิฐิเป็นสัมมาทิฐิ การเปลี่ยนพฤติกรรมไปสู่ทางสร้างสรรค์ และการพัฒนาจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องใส เป้าหมายสูงสุดคือการช่วยให้บุคคลเข้าถึง "นิโรธ" หรือความดับทุกข์อย่างสิ้นเชิง จนสามารถพึ่งพาตนเองและจัดการปัญหาชีวิตได้อย่างถาวรตามวิถีแห่งอริยสัจ 4 และอริยมรรค 8 พุทธวิธีการให้คำปรึกษาจึงเป็นศาสตร์ที่บูรณาการทั้งจิตวิทยาและความเป็นเหตุเป็นผล เพื่อพัฒนาศักยภาพภายในของมนุษย์ให้เข้าถึงความสุขที่แท้จริง คือ นิพพาน

คำสำคัญ: กัลยาณมิตร, พุทธวิธีการให้คำปรึกษา, ลีลาการสอน, อริยสัจ 4

Abstract

The article aims to study and analyze the processes, techniques, and objectives of Buddhist counseling. The findings reveal that Buddhist counseling is a systematic process of assisting individuals suffering from life problems through "Desana" (preaching or teaching). In this process, the Buddha acts as a "Kalyanamitra" (noble friend) who guides individuals to make their own decisions and resolve issues independently through a structured approach. The core of this method involves four teaching styles: 1) Sandassana: clarifying content for clear understanding, 2) Samadapana: persuading the listener to see value and take action, 3) Samuttejana: encouraging courage and determination to face problems, and 4) Sampahansana: gladdening and inspiring the listener with the hope of success. Furthermore, the Buddha adhered to communication principles based on truth, utility, compassion, and appropriate timing, while considering individual differences based on the six temperaments (Carita).

The counseling process begins with establishing a relationship to alleviate the client's anxiety. It then proceeds through a question-and-answer dialogue that helps the client gain insight into their problems independently. Various strategies are employed, such as using parables, Jataka tales, metaphors, or daily objects for demonstration to simplify complex abstract concepts.

The goal of Buddhist counseling extends beyond immediate problem-solving to include shifting attitudes from wrong view to right view (Samma-ditthi), transforming behavior into creative paths, and purifying the mind. The highest objective is to help individuals reach "Nirodha" (the cessation of suffering), enabling them to be self-reliant and permanently manage life's problems following the Four Noble Truths and the Noble Eightfold Path. In conclusion, Buddhist counseling is a science that integrates psychology and rationality to develop human inner potential for achieving true happiness : Nirvana.

Keywords: Noble Friendship, Buddhist Counseling Method, Teaching Styles, The Four Noble Truths

บทนำ

มนุษย์เกิดมาพร้อมปัญหา นับตั้งแต่เรื่องเล็ก ๆ ไปจนถึงเรื่องใหญ่ ๆ ดูเหมือนว่าปัญหานั้นจะเกิดขึ้นตลอดเวลา เมื่อเริ่มต้นจนกระทั่งหลับ ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งวาระสุดท้ายแห่งชีวิต ถึงแม้เราจะยึดปรัชญาที่ว่ามนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรี มีความสามารถ มีศักยภาพอยู่ในตัวของตนเองทุกคน แต่ในบางครั้งปัญหาเกิดขึ้นกับตนเอง โดยไม่สามารถจะหาทางแก้ปัญหานั้นได้ อาจเป็นเพราะมนุษย์ชอบใช้อารมณ์ให้มาบดบังเหตุผลหรือในขณะนั้นจิตใจของเขาอ่อนแอ หมดพลังหรือมีอาการแปรปรวนของความเครียด ฉะนั้นจึงยังไม่สามารถที่จะแก้ปัญหานั้นได้ด้วยตนเอง ดังที่มีคำพังเพยว่า “ผงเข้าตา” หรือ “เส้นผมบังภูเขา” ซึ่งหมายถึงเมื่อเกิดปัญหาขึ้นแล้วมันจะมีวิธีแก้ไขที่ง่ายนิดเดียว แต่ก็ไม่สามารถจะแก้ไขได้ ฉะนั้นมนุษย์จึงจำเป็นต้องหันไปพึ่งผู้ที่จะช่วยให้ปัญหาบรรเทาลงได้ หรือช่วยแก้ปัญหานั้นให้หมดไปได้ ในพระพุทธศาสนากล่าวถึงความทุกข์ของมนุษย์เอาไว้ว่าเป็นสภาพที่ทนได้ยากสภาพที่จะคงทนอยู่ไม่ได้ เพราะถูกบีบคั้นด้วยความเกิดขึ้น และความแตกสลาย

เนื่องจากสรรพสิ่งต้องเป็นไปตามเหตุปัจจัยที่ไม่ขึ้นต่อตัวมันเอง ความรู้สึกที่ไม่สบาย กล่าวคือ ทุกขเวทนา ได้แก่ ความไม่สบายกาย คือ ทุกข์กาย ความไม่สบายใจ คือ ทุกข์ใจ ซึ่งมนุษย์เรามีความทุกข์มาบิบบิ้นอยู่ตลอดเวลา ทำให้ต้องหาหนทางแก้ปัญหาความทุกข์ที่เกิดขึ้น เพื่อตนเองจะอยู่ได้อย่างมีความสุข โดยแบ่งวิธีการแก้ปัญหาคือ 2 ด้าน คือ

1. ความทุกข์ทางกาย เช่น ความเจ็บป่วย หรือโรคร้ายต่าง ๆ เป็นต้น ความทุกข์ทางกายนี้ สามารถแก้ไขได้ด้วยวิธีการทางการแพทย์

2. ความทุกข์ทางใจ เช่น ความไม่สบายใจ คับแค้นใจ ขุ่นข้องใจ โศกเศร้าเสียใจ เป็นต้น

ความทุกข์ทางใจนี้ เมื่อเกิดขึ้นบุคคลมักจะพยายามแก้ด้วยตนเองก่อน หากแก้ปัญหาถูกจุดก็ทำให้ความทุกข์ หรือปัญหาบรรเทา และหมดไป หากไม่รู้วิธีในการแก้ปัญหาเพื่อบรรเทาความทุกข์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง ก็อาจจะใช้กลไกป้องกันตนเอง (Defense Mechanism) ทำให้ตนเองสบายใจขึ้น กลไกที่เชื่อว่าสามารถป้องกันตนเองจากความทุกข์ได้มีหลายวิธี แต่กลไกเหล่านี้ไม่ได้แก้ที่ตัวปัญหาโดยตรง เช่น การเก็บกด (Repression) คือ การเก็บความรู้สึกทุกข์ไว้, การโยนบาป (Projection) คือ การโยนความผิดให้คนอื่น การอ้างเหตุผล (Rationalization) คือ การหาเหตุผลมาอ้าง หรือแก้ตัว การปฏิเสธ (Denial) คือ การบอกรับไม่ยอมรับความจริงการทดแทน (Displacement) คือ การแสดงออกต่อสิ่งอื่น เพื่อทดแทนสิ่งที่ทำให้ตนกังวลใจ การแยกตัว (Isolation) คือ การใช้วิธีการแยกตัวออกมาจากสังคม เป็นต้น ดังนั้นในทางพระพุทธศาสนา มีวิธีการช่วยแก้ปัญหาคือของผู้อื่น โดยทำให้ผู้มีความทุกข์ได้ตระหนักถึงปัญหาของตนเอง ด้วยวิธีการที่ผู้มีความทุกข์ ได้รู้จักความทุกข์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง มีชีวิตอยู่อย่างรู้เท่าทันความทุกข์ รู้เหตุเกิดของความทุกข์ ที่ว่ามาจากตัณหา และอุปาทาน ความอยาก ความต้องการ ความเห็นแก่ตัว เพราะความไม่รู้แล้วเข้าไปยึดติดอยู่ รู้การดับทุกข์ คือ การดับความอยากแห่งตัณหาที่เข้าไปยึดมั่น ทำให้เกิดความทุกข์ได้ และรู้หนทางที่ดำเนินสู่การดับความทุกข์ คือ การปฏิบัติตามทางสายกลาง เพื่อที่จะเข้าถึงการดับความทุกข์ ซึ่งเรียกว่า หลักอริยสัจ 4 ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรคที่ปรากฏชัดในคัมภีร์พระไตรปิฎกจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการแก้ปัญหาทางพระพุทธศาสนา คือ การเข้าถึงนิโรธ คือ ความดับทุกข์ที่เกิดขึ้น ซึ่งจำแนกแบ่งเป็น ๒ ระดับ คือ ระดับโลกิยะ อันเป็นการระงับปัญหาชั่วคราว และระดับโลกุตตระ อันเป็นการแก้ปัญหาได้อย่างสิ้นเชิง ซึ่งเป็นขั้นสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา โดยใช้กระบวนการของอริยมรรคแปดประการ กล่าวคือ การให้ผู้มีปัญหามีความคิดเห็นถูกต้องจากมิจฉาทิฎฐิ เป็นสัมมาทิฎฐิเป็นเบื้องต้น และมีสัมมาสมาธิในที่สุด จัดเป็นกระบวนการแก้ปัญหาอย่างสมบูรณ์ เพราะเป็นการแก้ปัญหาที่เหตุแห่งปัญหา และยุติลงด้วยการพัฒนาทางจิตของผู้มีปัญหาก็บริสุทธิ์หมดจด คือการสิ้นทุกข์ไปในที่สุดนั่นเอง

บริบทของการให้คำปรึกษา

ความหมายของการให้คำปรึกษา

คำว่า การให้คำปรึกษา (Counseling) มาจากรากศัพท์ภาษาละตินว่า Consilium หมายถึง “กับด้วยกัน” ตามรูปศัพท์ การให้คำปรึกษา มีความหมายในตัวเองดังที่นักจิตวิทยาการให้คำปรึกษาทุกคนเข้าใจกัน (พระมหากิจการ โชติปัญญา (ยุดิพันธ์), 2546)

กู๊ด (Good) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “การให้คำปรึกษา” ไว้ในบทความวิชาการศึกษาของเขาว่า การให้คำปรึกษา คือ กระบวนการให้ความช่วยเหลือต่อผู้รับคำปรึกษา ในปัญหาด้านการศึกษา อาชีพ และปัญหาส่วนตัว ซึ่งมีกระบวนการในการเก็บวิเคราะห์ข้อมูล และการแสวงหาหนทางในการแก้ปัญหา ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษานั้น จะต้องเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญทางการให้ความช่วยเหลือ และมีความพยายามช่วยให้ผู้มีความสามารถตัดสินใจด้วยตนเอง (Good, C.V., 1985)

แพทเทอร์สัน (Patterson) ได้ให้คำนิยามของการให้คำปรึกษาไว้ว่า การให้คำปรึกษาเป็นกระบวนการที่ผู้ให้คำปรึกษาช่วยเหลือแก่ผู้รับคำปรึกษาให้เข้าใจ และยอมรับตนเองในด้านต่าง ๆ เช่น ความสนใจ ความถนัด ความสามารถ ตลอดจนให้ตระหนักถึงความต้องการของตนเอง และช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาได้ดำเนินการตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ และสามารถพัฒนาตนเองจนถึงที่สุด (Patterson, C H., 1973)

โรเจอร์ (Rogers) ได้กล่าวไว้ว่า การให้คำปรึกษา เป็นกระบวนการที่โครงสร้างของอัตตา ได้รับการผ่อนคลายในสภาพที่ปลอดภัยภายใต้บรรยากาศ และสัมพันธ์ภาพในคำปรึกษาและทำให้ประสบการณ์เดิมที่ผู้รับคำปรึกษาไม่สามารถเผชิญ หรือยอมรับได้ ได้ถูกนำมารับรู้ และผสมผสานกัน เป็นการรู้จักตนเองในแนวทางใหม่ที่ถูกต้อง (Rogers, Carl R., 1951)

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้ให้ทัศนะไว้ว่า การให้คำปรึกษาเป็นการแนะนำที่จะให้บุคคลสามารถช่วยเหลือตนเองได้ โดยทั่วไปคนที่หลายยังพึ่งตนเองได้ไม่เต็มที่ หรือมีระดับการพึ่งตนเองที่ยังไม่สมบูรณ์ จึงต้องการผู้มาชี้แนะให้คำปรึกษา เมื่อช่วยตัวเองไม่ได้ก็ต้องมีผู้ช่วยให้พึ่งตนเองได้โดยใช้ภาษา และกิจกรรมเป็นต้นเข้ามาช่วย การช่วยคนให้ช่วยตนเองได้ เป็นหน้าที่ของการแนะนำการให้คำปรึกษา (พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2534)

สรุปได้ว่า การให้คำปรึกษาคือกระบวนการที่ช่วยเหลือให้ผู้มาขอรับคำปรึกษา สามารถตัดสินใจ แก้ปัญหาด้วยตนเองอย่างมีขั้นตอนที่ชัดเจน โดยมีผู้ให้คำปรึกษาซึ่งผ่านการฝึกฝนอบรมเป็นอย่างดี ช่วยอำนวยความสะดวกในการตัดสินใจดังกล่าว ท่ามกลางบรรยากาศที่อบอุ่นเป็นกันเอง และมีความเข้าใจกับผู้มาขอรับคำปรึกษาอย่างแท้จริง

การให้คำปรึกษาตามแนวพุทธวิธี

การให้คำปรึกษาตามแนวพุทธวิธี คือ กระบวนการช่วยเหลือผู้มีความทุกข์ มีปัญหา ด้วยวิธีการที่เรียกว่า การเทศนา หรือการแสดงธรรมอบรมสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนา เทศนา คือ การแสดงธรรม การชี้แจงแสดงความ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. บุคลาธิษฐานเทศนา เทศนามีบุคคลเป็นที่ตั้ง เทศนาอ้างธรรมแสดงโดยยกคนขึ้นอ้าง ยกคนเป็นหลักฐานในการอธิบาย

2. ธรรมาธิษฐานเทศนา เทศนามีธรรมเป็นที่ตั้ง เทศนาอ้างธรรมแสดงโดยยกหลักตัวสภาวะขึ้นอ้าง

นอกจากนั้น เทศนา ยังหมายถึงการชี้แจงแสดงความ การยกตัวอย่างคน หรือธรรมะมาอธิบาย เป็นการบ่งบอกถึงลักษณะ และวิธีการ (Methodology) ในการช่วยเหลือของกัลยาณมิตร ต่อผู้มีทุกข์ และมีปัญหา ด้วยการชี้แจงแสดงความ การอธิบาย เพื่อให้ผู้มีทุกข์ และมีปัญหา สามารถดับทุกข์ของตนเองได้ ด้วยการปฏิบัติตามหนทางที่พระพุทธองค์ทรงแนะนำไว้ การเทศน์หรือเทศนา จึงหมายถึง การแสดงธรรม การชี้แจงแสดงความ การแนะนำสั่งสอน การชี้ให้เห็น และการเสนอแนะแนวทาง วิธีการแสดงธรรมของพระพุทธองค์เพื่อช่วยเหลือผู้ที่มีปัญหา หรือความทุกข์ ให้สามารถข้ามพ้นจากทุกข์ได้ด้วยมีพระองค์เป็นกัลยาณมิตร ด้วยวิธีการของพระพุทธองค์

การให้คำปรึกษา นับเป็นศิลปะแห่งการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ให้ค้นพบ รู้จัก เข้าใจ ยอมรับ และพัฒนาตนเอง เป็นการแสดงออกถึงความห่วงใย ความเอื้ออาทร ความเอาใจใส่ ความเมตตาปรานี การช่วยเหลือเกื้อกูลอย่างบริสุทธิ์ใจ การร่วมรับรู้ทุกข์ การเป็นที่ระบายนทุกข์ การช่วยเหลือให้มนุษย์สามารถช่วยตนเอง และพึ่งพาตนเองได้ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รวมตลอดถึงการเป็นที่พึ่งทั้งทางด้านการงาน และทางด้านจิตใจซึ่งทั้งหมดได้รวมพร้อมอย่างสมบูรณ์ อยู่ในรูปแบบของศิลปะการให้คำปรึกษา

กระบวนการของการให้คำปรึกษา เกี่ยวข้องกับสิ่งที่สำคัญ 3 ประการ เป็นอย่างน้อย คือ

1. บุคคลที่มีความยุ่งยากลำบากใจ ได้แก่ ผู้รับคำปรึกษา
2. บุคคลที่คอยให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่มีความยุ่งยากใจ ได้แก่ ผู้ให้คำปรึกษา
3. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้คำปรึกษา กับผู้รับคำปรึกษา มีผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบางอย่างในตัวของผู้รับคำปรึกษา (พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา, 2543)

กระบวนการที่เกี่ยวข้องทั้ง 3 ประการนี้ จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้รับคำปรึกษาได้มากหรือน้อยนั้น สิ่งที่สำคัญอยู่ที่ผู้ให้คำปรึกษาว่ามีทักษะและเทคนิคต่อการมี

ปฏิสัมพันธ์กับผู้มาขอรับคำปรึกษา ซึ่งทักษะและเทคนิคดังกล่าวมีความสำคัญต่อกระบวนการมากในที่จะได้นำเทคนิคและลีลาการสอนของพระพุทธเจ้ามาเป็นแบบอย่างเอาไว้

หลักสำคัญที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการให้คำปรึกษา ที่เรียกว่า เทคนิคและลีลาการสอน มีอยู่ 4 ประเภทคือ

1. สันทัดสนา ชี้แจงให้ชัดเจน เป็นขั้นตอนของการแจกแจงเรื่องที่สอน แสดงเหตุ และผลให้ชัดเจน ผู้ฟังเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง
2. สมหาทนา การโน้มน้าวจิตใจให้ผู้ฟังอยากปฏิบัติตาม เป็นการบรรยายชี้ให้ผู้ฟังเห็นคุณค่า และความสำคัญของเรื่องที่สอน จนเกิดความอยากที่จะฝึกฝนเพื่อให้เกิดความชำนาญ
3. สมุตเตชนา ระวังให้อาจอ้างหาญ แกล้วกล้าเป็นเทคนิคในการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้น มีกำลังใจที่จะเรียนรู้ กระทำให้สำเร็จ สู้งาน ไม่ย่อท้อ อดทน ไม่กลัวลำบาก
4. สัมปหังสนา ปลุกใจให้ผู้เรียนสดชื่นร่าเริง เป็นเทคนิคในการทำให้ผู้เรียนเกิดความชื่นบานโดยชี้ให้เห็นผลดี หรือประโยชน์ที่จะได้รับ และแนวทางที่จะนำไปสู่ความสำเร็จขั้นที่สูงขึ้นไป (พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2532)

หลักการดังกล่าวข้างต้น ถือเป็นสิ่งสำคัญของพุทธวิธีให้คำปรึกษาที่พระพุทธองค์ทรงใช้ เริ่มต้นด้วยการชี้แจงในเรื่องที่ทรงให้คำปรึกษา พร้อมกับโน้มน้าวจิตใจให้เห็นตามยินดีปฏิบัติด้วยความกระตือรือร้น มีเทคนิคต่าง ๆ ทำให้ผู้มาขอรับคำปรึกษาเกิดความสดชื่นร่าเริง มองเห็นถึงเป้าหมายของการรับคำปรึกษา และสุดท้ายก็สามารถแก้ความทุกข์ และปัญหาของตนเองได้

ในการให้คำปรึกษาทั่ว ๆ ไปนั้น เป้าหมายหลักก็คือ การช่วยเหลือให้ผู้ที่มาขอรับ คำปรึกษา สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง เข้าใจ และยอมรับตนเองในด้านต่าง ๆ ตลอดจนตระหนักถึงความต้องการของตนเอง ดำเนินตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ และสามารถพัฒนาตนเองได้จนถึงที่สุด มีทัศนคติใหม่ ๆ ที่ดีเกิดขึ้น รู้จักการพึ่งตนเองได้อย่างสมบูรณ์

เป้าหมายการให้คำปรึกษาที่กล่าวมา จึงมีความสอดคล้องกับพุทธวิธีที่พระพุทธองค์ทรงมุ่งหวัง คือ ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ของผู้มารับคำปรึกษา ดังนี้

1. ในด้านที่มีปัญหา สามารถเปลี่ยนจากความขงใจกังวลใจให้เป็นความกระจ่างแจ้ง เปลี่ยนจากความไม่รู้เป็นความรู้แจ้ง เปลี่ยนจากความมืดเป็นความสว่าง
2. ในด้านสุขภาพจิต สามารถเปลี่ยนจากความหมักหมมสกปรก ไปสู่ความบริสุทธิ์ สะอาดโปร่งใส ไร้ความวิตกกังวลใจ
3. ในด้านอารมณ์ สามารถที่จะเปลี่ยนจากความพล่านเดือดร้อนวุ่นวายไปสู่ความสงบสุขเยือกเย็นใจ
4. ในด้านทัศนคติที่มีต่อโลกและชีวิต สามารถที่จะเปลี่ยนจากการยึดถือไปสู่การปล่อยวาง ไร้มีความยึดติดด้วยอำนาจอุปาทาน เปลี่ยนจากมิจฉาทิฐิไปสู่สัมมาทิฐิที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

5. ในด้านพฤติกรรม สามารถเปลี่ยนจากการกระทำชั่วทุจริต มาเป็นการทำดีที่เป็นไปในทางสร้างสรรค์ ตลอดถึงการเปลี่ยนแปลงในระดับสูงขึ้นไป หมายถึง การเปลี่ยนแปลงคุณธรรม และคุณภาพชีวิตให้สูงส่งขึ้น จากสภาพของปุถุชนเป็นอริยบุคคลที่สูงขึ้นไป (แสง จันทรงาม, 2526)

การแสดงธรรมของพระพุทธองค์ ในแต่ละครั้งนั้น พระองค์ทรงมีเป้าหมายที่ชัดเจนแน่นอนว่า ต้องการที่จะให้เกิดผลในการเรียนรู้ หรือการเปลี่ยนแปลงพัฒนาบุคคลในด้านใด ส่วนมากผู้ที่ได้รับ คำปรึกษา หรือฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าแล้วมักจะได้บรรลุธรรมระดับใดระดับหนึ่ง เช่น โสดาบัน สกิทาคามี อนาคามี และอรหัตผล เป็นที่สุด คือ การดับกิเลส และความทุกข์ได้อย่างสิ้นเชิง นั่นคือการได้บรรลุถึงพระนิพพาน เป็นอุดมการณ์ที่ทุกคนปรารถนา เพราะเป็นสภาพที่ไร้ปัญหาอย่างถาวร

พุทธวิธีการให้คำปรึกษาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

หลักเกี่ยวกับการให้คำปรึกษา ของพระพุทธเจ้า เมื่อพิจารณาในส่วนต่าง ๆ โดยรวมสามารถสรุปลักษณะสำคัญซึ่งมีความสอดคล้องกันการสอนได้ดังนี้ คือ 1) ทรงสอนสิ่งที่จริง และเป็นประโยชน์แก่ผู้ฟัง 2) ทรงรู้เข้าใจสิ่งที่สอนอย่างถ่องแท้สมบูรณ์ 3) ทรงสอนด้วยเมตตามุ่งประโยชน์แก่ผู้เข้ารับคำสอนเป็นที่ตั้ง ไม่หวังผลตอบแทน 4) ทรงทำได้จริงอย่างที่สอน อันเป็นตัวอย่างที่ดี 5) ทรงมีบุคลิกภาพโน้มน้าวจิตใจให้เข้าใจลึกซึ้งสนิทสนม และพึงพอใจได้ความสุข 6) ทรงมีหลักการ และวิธีการสอน ที่ยอดเยี่ยม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2542)

หลักการให้คำปรึกษาของพระพุทธเจ้าได้คือ ทรงให้คำปรึกษาแต่เรื่องที่เป็นจริง มีประโยชน์ มีความเข้าใจในสิ่งที่ทรงให้คำปรึกษาเป็นอย่างดีมีเมตตาจิตเป็นที่ตั้งไม่หวังผลตอบแทน พร้อมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีให้ผู้มาขอรับคำปรึกษา มีความเป็นกันเองเพื่อให้เกิดความสบายใจที่ได้พบเจอ ท้ายสุดทรงมีหลักการและวิธีการให้คำปรึกษาที่ดีเยี่ยม ทำให้ผู้มาขอรับคำปรึกษาสามารถจัดการกับความทุกข์ได้ด้วยตัวเองโดยมีพระองค์เป็นกัลยาณมิตร ถือเป็นผลสรุปในการให้คำปรึกษาของพระองค์ในแต่ละครั้ง

ในเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงให้คำปรึกษานั้น มีลักษณะตรงกับเรื่องที่พระองค์ทรงสอนดังนี้คือ

1. ทรงสอนจากเรื่องง่าย ๆ หรือรู้เห็นเข้าใจอยู่แล้ว ไปสู่สิ่งที่เข้าใจยาก ตัวอย่างที่เห็นชัด คือ อริยสัจจ์ ซึ่งทรงเริ่มสอนจากความทุกข์ ความเดือดร้อน ปัญหาชีวิตที่คนมองเห็น และประสบอยู่โดยธรรมดา รู้เห็นประจักษ์กันอยู่ทุกคนแล้ว ต่อจากนั้นจึงสาวหาเหตุที่ยากลึกซึ้ง และทางแก้ไขต่อไป

2. ทรงสอนอย่างมีลำดับขั้น และมีความต่อเนื่องกันเป็นสายลงไปอย่างที่เราเรียกว่าสอนเป็นอนุบุพพิกขา ตัวอย่างก็คือ อนุบุพพิกขา ไตรสิกขา พุทธโอวาท 3 เป็นต้น

3. ทรงสอน โดยใช้ประสบการณ์ตรง เช่น ทรงสอนพระนันทะที่คิดถึงคู่รักคนงาม ด้วยการทรงพาไปชมนางฟ้า นางอัปสรเทพธิดาให้เห็นกับตาเรื่องอาจารย์ทศปาโมกข์ให้หมอบชิวกทดสอบตัวเองหรืออย่างที่ทำให้พระเพงดูความเปลี่ยนแปลงของดอกบัว เป็นต้น

4. ทรงสอนตรงเรื่อง ตรงจุด ไม่วกวน หรือออกนอกเรื่อง

5. ทรงสอนอย่างมีเหตุมีผล ตรงตามเห็นจริงได้

6. ทรงสอนเท่าที่จำเป็น หรือมีความพอดีกับผู้เรียน มิใช่ทรงสอนเท่าที่ผู้สอนรู้แล้ว ผู้เรียนรับไม่ไหว หรือไม่เกิดประโยชน์เหมือนอย่างพระพุทธเจ้าเมื่อประทับอยู่ในป่าประดู่ลายใกล้เมืองโกสัมพี ได้ทรงหยิบใบไม้ประดู่ลายเล็กน้อยใส่กำพระหัตถ์ แล้วตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า ใบประดู่ลาย

ในพระหัตถ์ กับใบป่า ไหนจะมากกว่ากัน ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่าใบป่ามากกว่า จึงตรัสว่า สิ่งพระพุทธเจ้าตรัสรู้แต่มิได้ทรงสอนเหมือนใบประดู่ลายในป่า ส่วนที่ทรงสั่งสอนน้อยเหมือนใบประดู่ลายในพระหัตถ์ และตรัสแสดงเหตุผลในการที่มีได้ทรงสอนทั้งหมดเท่าที่ตรัสรู้ไว้ เพราะสิ่งเหล่านั้นไม่เป็นประโยชน์ มิใช่

หลักการดำเนินชีวิตอันประเสริฐ ไม่ช่วยให้เกิดความรู้ถูกต้องนำไปสู่จุดหมาย คือนิพพานได้ (ส.ม. (ไทย), 19/17/12)

7. ทรงสอนสิ่งที่มีความหมาย และเป็นประโยชน์แก่ผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างพุทธพจน์ที่ว่า พระองค์ทรงมีพระเมตตาหาวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลาย จึงตรัสพระวาจาตามหลัก 6 ประการ คือ

คำพูดที่ไม่จริง ไม่ถูกต้อง, ไม่เป็นประโยชน์, ไม่เป็นที่รักที่พอใจของผู้อื่น – ไม่ตรัส
คำพูดที่จริง ถูกต้อง, แต่ไม่เป็นประโยชน์, ไม่เป็นที่รักที่พอใจของผู้อื่น – ไม่ตรัส
คำพูดที่จริง ถูกต้อง, เป็นประโยชน์, ไม่เป็นที่รักที่พอใจของผู้อื่น – เลือกกาลตรัส
คำพูดที่ไม่จริง ไม่ถูกต้อง, ไม่เป็นประโยชน์, ถึงเป็นที่รักที่พอใจของผู้อื่น - ไม่ตรัส
คำพูดที่จริง ถูกต้อง, แต่ไม่เป็นประโยชน์, ถึงเป็นที่รักที่พอใจของผู้อื่น – ไม่ตรัส
คำพูดที่จริง ถูกต้อง, เป็นประโยชน์, เป็นที่รักที่พอใจของคนอื่น – เลือกกาลตรัส
(ม.ม. (ไทย), 13/86/67-88)

ลักษณะของพระพุทธเจ้าในเรื่องนี้ คือ ทรงเป็นกัลยาณิสา สัจจวาที ภูตวาที อัถถวาที ธรรมวาที วินัยวาที ในเรื่องที่พระองค์ทรงให้คำปรึกษานั้น มีความเป็นไปในลักษณะเดียวกับการสอน คือทรงให้คำปรึกษาจากเรื่องง่าย ๆ ไม่มีความสลับซับซ้อนอะไร สามารถเห็น และเข้าใจได้ไม่ยากอย่างเช่น ทรงใช้หลักอริยสัจในการให้คำปรึกษา เริ่มต้นจากการเรื่องความทุกข์ที่มองเห็นได้ง่ายจากนั้นจึง แสดงถึงเรื่องสาเหตุที่ทำให้ทุกข์เกิดเป็นลำดับไป ทรงมีขั้นตอนที่ชัดเจนเพื่อเป็นการง่ายต่อการทำความเข้าใจ ทรงให้ผู้มารับคำปรึกษาได้พบกับสิ่งที่ตนเองได้มีประสบการณ์มาก่อน ไม่มีความวุ่นวายในเนื้อหาที่ทรงให้คำปรึกษา มีเหตุผลประกอบเมื่อพิจารณาตามจะเห็นได้จริง พร้อมทั้งให้คำปรึกษาเฉพาะในสิ่งที่กำลังเกิดขึ้น และเป็นปัญหากับผู้มาขอรับคำปรึกษาเท่านั้น โดยทรงยึดผู้มาขอรับคำปรึกษาเป็นศูนย์กลางของการให้คำปรึกษา ทุกอย่างที่ทรงทำ และทุกคำที่พระองค์ทรงตรัสล้วนมีความหมายทั้งสิ้น

วิธีการเลือกบุคคลที่ทรงสอน เป็นการเลือกบุคคลที่ทรงให้คำปรึกษาที่มีความสอดคล้องกันดังนี้ คือ ทรงคำนึงความแตกต่างของบุคคลตามจริต 6 เพื่อเป็นการง่ายต่อการให้คำปรึกษา มีการปรับเปลี่ยนวิธีการตลอด เพื่อให้มีความเหมาะสมกับผู้มาขอรับคำปรึกษา พร้อมทั้งมีทรงสำรวจความพร้อมของผู้มาขอรับการปรึกษาตลอดเวลาที่ทรงให้คำปรึกษา ทรงเน้นให้ผู้รับคำปรึกษามีโอกาสลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เพราะคำพูดอย่างเดียวไม่สามารถทำให้เข้าใจได้ ส่งเสริมให้มีความอิสระทางความคิด สามารถโต้แย้งในสิ่งพระองค์ทรงให้คำปรึกษาได้ หากมีความสงสัย ให้เขาได้แสดงถึงศักยภาพภายในที่มีอยู่ออกมาอย่างเต็มที่ สุดท้ายไม่ทรงละเลยในการให้ความสำคัญในแต่ละบุคคลเป็นกรณีพิเศษ เพราะมีความแตกต่างในรายละเอียดแต่ละบุคคล ที่พระองค์ทรงทำอย่างนี้ก็เพื่อผลอันสูงสุด คือ ทรงช่วยให้เขาได้ใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในการแก้ปัญหา คือ ความทุกข์ของตนเองได้ด้วยกำลังแห่งตน

วิธีการให้คำปรึกษาของพระพุทธเจ้า ที่สอดคล้องกัน ดังนี้คือ ในการให้คำปรึกษาจะเป็นลักษณะของการพูดคุยสนทนา เป็นบรรยากาศผ่อนคลาย โดยเฉพาะผู้ที่ไม่รู้จักกันมาก่อน หรือไม่เคยพูดคุยมาก่อน วิธีการนี้เป็นการสร้างความคุ้นเคยระหว่างกัน สำหรับผู้ที่มีรู้จักมาก่อนแล้วจะใช้การบรรยายในเนื้อที่เป็นประเด็นปัญหา เปิดโอกาสในซักถามปัญหาได้ และพระองค์ก็จะมีวิธีการตอบปัญหา เช่น ตอบแบบตรงไปตรงมา ใช้การย้อนถามให้ชัดเจนในปัญหาก่อนตอบ แยกตอบเป็นประเด็น ๆ ไป สุดท้ายทรงยับยั้งไม่ทรงตอบเพราะถึงตอบไปก็ไม่เกิดประโยชน์แก่ผู้ที่ถาม และเมื่อมีเหตุจำเป็นต้องวางกฎเกณฑ์ในการแก้ปัญหา พระองค์ก็ทรงใช้ เพื่อความเป็นระเบียบของหมู่คณะ โดยเฉพาะในส่วนของภิกษุสงฆ์ และภิกษุณีสงฆ์ทั้งสิ้น วิธีการสอนจะใช้กลวิธี และอุบายประกอบการสอนในลักษณะต่าง ๆ กัน เช่น

1. ยกอุทาหรณ์ และเล่านิทานประกอบ การยกตัวอย่างประกอบคำอธิบาย และการเล่านิทานประกอบการสอน ช่วยให้เข้าใจความได้ง่าย และชัดเจน ช่วยให้จำแนกเห็นจริง และเกิดความเพลิดเพลิน ทำให้การเรียนการสอนมีรสยิ่งขึ้น พระพุทธเจ้าทรงใช้อุทาหรณ์ และนิทานประกอบการสอนมากมายเพียงใด จะเห็นได้จากการที่ในคัมภีร์ต่าง ๆ มีอุทาหรณ์ และนิทานปรากฏอยู่ทั่วไป เฉพาะคัมภีร์ชาดกอย่างเดียวก็มีนิทานชาดกถึง 549 เรื่อง

2. เปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา คำอุปมาช่วยให้เรื่องที่ลึกซึ้งเข้าใจยากปรากฏความหมายเด่นชัดออกมา และเข้าใจง่ายขึ้น โดยเฉพาะมักใช้ในการอธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรม เปรียบให้เห็นชัดด้วยสิ่งที่เป็นรูปธรรม หรือแม้เปรียบเรื่องที่เป็นรูปธรรม ด้วยข้ออุปมาแบบรูปธรรม ก็จะช่วยให้เกิดความหนักแน่นเข้าใจ เช่น “ภูเขาศิลาล้วน เป็นแห่งที่บ ย่อมไม่หวั่นไหวด้วยแรงลม ฉันทิด บัณฑิตทั้งหลาย ย่อมไม่หวั่นไหวเพราะคานินทา และสรรเสริญ ฉันทัน” การใช้อุปมานี้ น่าจะเป็นกลวิธีประกอบการสอนที่พระพุทธเจ้าทรงใช้มากที่สุด มากกว่ากลวิธีอื่นใด

3. การใช้วัสดุอุปกรณ์การสอนประกอบ มีตัวอย่างการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้อุปกรณ์การสอนเหมือนกัน โดยทรงใช้เครื่องใช้ที่มีอยู่ในกรณีสอนผู้เรียนที่อายุน้อย ๆ ซึ่งเข้าใจง่ายกว่านามธรรม จึงปรากฏเรื่องพระองค์ทรงสอนสามเณรราหุลเมื่ออายุ ๗ ขวบว่าวันหนึ่งพระผู้มีพระภาคเสด็จมา ณ ที่อยู่ของสามเณรราหุล สามเณรมองเห็นแล้วก็ปูลาดอาสนะ และจัดน้ำล้างพระบาทไว้ พระผู้มีพระภาคล้างพระบาทแล้วทรงเหลือน้ำไว้ในภาชนะหนึ่ง เมื่อสามเณรถวายบังคมนั่งเรียบร้อยแล้ว พระองค์ได้ตรัสถามว่า “ราหุล เธอเห็นน้ำที่เหลือน้อยหนึ่งในภาชนะนี้หรือไม่” สามเณรราหุลทูลว่า เห็น จึงตรัสว่า “คนที่พูดเท็จ ทั้งที่รู้ก็รู้ คุณธรรมของสมณะเหลือน้อยเหมือนอย่างนั้น” พระผู้มีพระภาคทรงคว่ำภาชนะลง ตรัสถามว่า “เธอเห็นภาชนะนี้คว่ำแล้วไหม” สามเณรราหุลทูลว่า เห็น จึงตรัสถามว่า “คนที่ไม่มี ความละอายในการพูดเท็จ ทั้งที่รู้ก็รู้ คุณธรรมของสมณะของเขาก็คว่ำแล้ว เหมือนอย่างนั้น” แล้วทรงหงายภาชนะขึ้น ตรัสถามว่า “เธอเห็นภาชนะนี้วางเปล่าไหม” สามเณรทูลว่า เห็น จึงตรัสว่า “คนที่ไม่มี ความละอายในการพูดเท็จ ทั้งที่รู้ก็รู้ คุณธรรมของสมณะของเขาก็วางเปล่า เหมือนอย่างนั้น” พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ราหุล แวนมีประโยชน์อย่างไร” สามเณรราหุลทูลตอบว่า “มีประโยชน์สำหรับสองดู พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคทรงตรัสว่า “อันนั้นเหมือนกัน ราหุล บุคคลควรพิจารณาเสียก่อนจึงกระทำการกรรมด้วยกาย วาจา และใจ” (ม.ม. (ไทย), 13/125-129)

4. การทำเป็นตัวอย่าง วิธีสอนที่ดีที่สุดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะในทางจริยธรรม คือ การทำเป็นตัวอย่าง ซึ่งเป็นการสอนแบบไม่ต้องกล่าวสอน เป็นทำนองการสาธิตให้ดู แต่ที่พระพุทธเจ้าทรงกระทำนั้น เป็นไปในรูปทรงเป็นผู้นำที่ดี การสอนโดยทำเป็นตัวอย่าง ก็คือ พระจริยาวัตรอันดีงามที่เป็นอยู่โดยปกติของตนเอง แต่ที่ทรงปฏิบัติเป็นเรื่องราวเฉพาะก็มี เช่นคราวหนึ่ง พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระอานนทตามเสด็จ ขณะเสด็จไปตามเสนาสนะที่อยู่ของพระสงฆ์ ได้ทอดพระเนตรเห็นพระภิกษุรูปหนึ่งอาพาธเป็นโรงท้องร่วง นอนจมกองมูล และคูของตนไม่มีผู้พยาบาลดูแล จึงเสด็จเข้าไปหา จัดการทำความสะอาดให้นอนโดยเรียบร้อย เสร็จแล้วจึงทรงประชุมสงฆ์ ทรงสอบถามเรื่องนั้น และตรัสต่อนหนึ่งว่า “ภิกษุทั้งหลายพวกเธอไม่มีมารดา ไม่มีบิดา ผู้ใดเล่าจะพยาบาลพวกเธอ ถ้าพวกเธอไม่พยาบาลกันเอง ใครเล่าจักพยาบาล ผู้ใดจะพึงอุปฐากเรา ขอให้ผู้นั้นพยาบาลภิกษุอาพาธเถิด” (วิ.ม. (ไทย), 5/166/224)

5. การเล่นภาษา เล่นคำ และใช้คำในความหมายใหม่ การเล่นภาษา และเล่นคำ เป็นเรื่องของความสามารถในการใช้ภาษาผสมกับปฏิภาณ ข้อนี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถของพระพุทธเจ้าที่มีรอบไปทุกด้าน เมื่อผู้ใดทูลถามมาเป็นคำร้อยกรอง พระองค์ก็ทรงตอบเป็นคำร้อยกรองไปทันที ทำนองกลอนสด บางทีเขาทูลถามหรือกล่าวข้อความโดยใช้คำที่มีความหมายไปในทางไม่ตรงตาม พระองค์ก็ตรัส

ตอบไปด้วยคำพูดเดียวกันนั่นเอง แต่เป็นคำพูดในความหมายที่ต่างออกไปเป็นฝ่ายตั้งถามบางครั้งมีผู้มาเฝ้า
บริภาษพระองค์ ด้วยคำพูดต่าง ๆ ที่รุนแรงยิ่ง พระองค์ทรงยอมรับคำบริภาษเหล่านั้นทั้งหมด แล้วทรงแปล
ความหมายอธิบายเสียใหม่ให้เป็นเรื่องที่ตั้งถาม เช่น กรณีของเวรัญชพราหมณ์และสีหเสนาบดีผู้รับแผนมาจาก
นิครนถนาฏบุตร เป็นต้น การสอนหลักธรรมทั่วไป พระองค์ก็ทรงรับเอาคำศัพท์ที่มีใช้อยู่แต่เดิม ในลัทธิศาสนา
เก่ามาใช้ แต่ทรงกำหนดความหมายให้ใหม่ ซึ่งเป็นวิธีการช่วยให้ผู้ฟัง ผู้เรียนหันมาสนใจ และกำหนดคำสอนได้
ง่าย เพียงแต่มาทำความเข้าใจเสียใหม่เท่านั้น และเป็นการช่วยให้มีการพิจารณาเปรียบเทียบไปในตัวด้วยว่า
อย่างไรหนอ อย่างไรหนอ อย่างไรหนอ อย่างไรหนอ จึงเห็นได้ว่า คำว่า พรหม พราหมณ์ อริยะ ยัญตะบะ ไพบูลย์ ฯลฯ ซึ่งเป็น
คำในลัทธิศาสนาเดิม ก็มีใช้ในพระพุทธศาสนาด้วยทั้งสิ้น แต่มีความหมายต่างออกไปเป็นอย่างไร

5. อุบายเลือกคน และการปฏิบัติรายบุคคล เช่น ทรงเลือกสอนหัวหน้ากลุ่มก็จะได้ ลูกกลุ่มก็จะ
จะตามมาร่วมด้วย เมื่อตรัสรู้ใหม่ ๆ ได้เสด็จไปโปรดปัญจวัคคีย์ผู้ที่อยู่ใกล้ชิดพระองค์ เมื่อครั้งออกแสวงหา
หนทางพ้นทุกข์ ข้อนี้พิจารณาได้ทั้งในแง่ที่ปัญจวัคคีย์เป็นผู้ใฝ่ธรรม มีอุปนิสัยอยู่แล้วหรือในแง่ที่เป็นผู้เคยมี
อุปการะกันมาในแง่ที่ว่า เป็นการสร้างความมั่นใจ ทำให้ผู้เคยเกี่ยวข้องหมดความแคลงแคลงใจในพระองค์ ตัด
ปัญหาในการที่ท่านเหล่านี้ อาจไปสร้างความแคลงใจขึ้นแก่ผู้อื่นต่อไปด้วย ครั้นเสร็จสั่งสอนปัญจวัคคีย์
แล้ว ก็ได้โปรดยสกุมาพร้อมทั้งเศรษฐีผู้บิดา และญาติมิตร เมื่อจะเสด็จเข้าแคว้นมคธ พระองค์ก็เสด็จไปโปรด
ชฎิล ๓ พี่น้อง พร้อมทั้งบริวารทั้งพัน เริ่มด้วยชฎิลคนพี่ใหญ่เสียก่อน แล้วนำชฎิลเหล่านี้ ผู้กลายเป็นสาวกแล้ว
เข้าสู่นครราชคฤห์ ประกาศธรรม ณ พระนครนั้นได้ราชาเป็นสาวก เป็นอันว่าพอเริ่มต้นประกาศพระศาสนา ก็
ได้ทั้งนักบวชผู้ใหญ่ เศรษฐี และราชา ซึ่งเป็นคนชั้นสูงสมัยนั้นเป็นสาวก เป็นการทำให้ทางเสด็จเผยแผ่ให้ตลอด
ไปรุ่งต่อไป

7. การรู้จักจังหวะ และโอกาส ผู้สอนต้องรู้จักใช้จังหวะ และโอกาสให้เป็นประโยชน์เมื่อยังไม่ถึง
จังหวะ ไม่เป็นโอกาส เช่น ผู้เรียนยังไม่พร้อม ยังไม่เกิดปริปากะแห่งญาณหรืออินทรีย์ก็ต้องมีความอดทน ไม่ชิง
หักหาญหรือตั้งต้นทำ แต่ที่ต้องต้นตัวอยู่เสมอเมื่อถึงจังหวะหรือเป็นโอกาสก็มีความฉับไวที่จะจับมาใช้ให้
เป็นประโยชน์ ไม่ปล่อยให้ผ่านเลยไปเสียเปล่า แม้ในการเผยแผ่ศาสนาแก่คนส่วนใหญ่ พระพุทธเจ้าก็ทรง
ปฏิบัติตามจังหวะ และโอกาสด้วย เช่นในระยะแรกประกาศพระศาสนา ณ วันมาฆบูชา หลังตรัสรู้ 1 ปี เมื่อ
ประทับอยู่ ณ เวฬุวัน พระสงฆ์สาวกมาชุมนุมพร้อมกัน ณ ที่นั้น และเป็นโอกาสเหมาะ พระพุทธเจ้าก็ทรง
แสดงโอวาทปาติโมกข์สำหรับเป็นหลักยึดถือร่วมกันของสงฆ์ ที่จะแยกย้ายกันไปบำเพ็ญศาสนกิจ

8. ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ ถ้าผู้สอน สอนอย่างไม่มีอึดตาย ตัดค้นหา มานะ ทิฎฐิเสียให้
น้อยที่สุด ก็จะมุ่งไปยังผลสำเร็จในการเรียนรู้เป็นสำคัญ แต่จะใช้กลวิธีใดให้การสอนได้ผลดีที่สุดก็จะทำในทาง
นั้น ไม่กลัวว่าจะเสียเกียรติ ไม่กลัวจะถูกดูถูกว่าแพ้ บางคราวเมื่อสมควรยอมก็ต้องยอมให้ผู้เรียนรู้สึกตัวว่าเขา
เก่ง บางคราวสมควรข่มก็ข่ม บางคราวสมควรอ่อนอ่อนผ่อนตามก็ยอมตาม สมควรคล้อยก็คล้อย สมควรปลอบ
ก็ปลอบ มีพุทธพจน์ว่า “เรายอมฝึกคนด้วยวิธีละมุนละไมบ้าง ด้วยวิธีรุนแรงบ้าง ด้วยวิธีที่ทั้งอ่อนละมุนละไม
และทั้งรุนแรงปนกันไปบ้าง” (อง. จตุกก. (ไทย), 21/111/276) คนบางคนจะให้เขายอมได้ด้วยวิธีการที่ยอมให้
เขารู้สึกว่าตัวเขามีเกียรติ หรือเก่ง ได้สนใจก่อน ผู้สอนจับจุดได้ก็ใช้วิธีสนองความต้องการ แล้วดึงเข้าสู่ที่หมาย
ได้ตามประสงค์ เช่น คราวที่เวรัญชพราหมณ์บริภาษพระพุทธเจ้า พระองค์ก็ทรงรับสมอ้างตามคำบริภาษนั้นให้
สมใจพราหมณ์ แล้วจึงค่อยชี้แจงแก้ไข ให้เขาเลื่อมใสพระองค์ภายหลัง เมื่อเผชิญอาฬวกยักษ์ผู้ร้าย พระองค์
เสด็จเข้าไปในที่อยู่ของอาฬวกะ อาฬวกะสั่งพระองค์ให้เสด็จออกไป พระองค์ก็เสด็จออกตามสั่ง อาฬวกะสั่ง
พระองค์ให้เสด็จเข้าไปอีก พระองค์ก็เสด็จเข้าอีก อาฬวกะสั่งให้พระองค์เสด็จเข้าเสด็จออกอย่างนี้ ซึ่งพระองค์
ก็ทรงปฏิบัติตามอย่างว่าง่ายถึง 3 วาระ ให้เขารู้สึกสนใจในอำนาจของตนก่อน ต่อจากนั้นทรงเปลี่ยนกลวิธี
และก็ได้โปรดอาฬวกะลงเป็นสาวกสำเร็จ

9. การลงโทษ และให้รางวัล มีคำสรรเสริญพระพุทธคุณที่ยกมาแสดงข้างต้นแล้วว่า “พระผู้มีพระภาคทรงฝึกอบรมชุมชนได้ดีถึงเพียงนี้ โดยไม่ต้องใช้อาชญา” (ม.ม. (ไทย), 13/565/111) ซึ่งแสดงว่า การใช้อำนาจลงโทษไม่ใช่วิธีการฝึกคนของพระพุทธเจ้า แม้ในการแสดงธรรมตามปกติ พระองค์ก็ทรงแสดงไปตามเนื้อหารธรรม ไม่กระทบกระทั่งใคร อย่างที่ว่า “ทรงแสดงธรรมในบริษัท ไม่ทรงยอบบริษัท ไม่ทรงรุกรานบริษัท ทรงชี้แจงให้บริษัทเห็นแจ้ง ให้สมาทานให้อาจหาญ ให้ร่าเริงด้วยธรรมิกถาและว่า “พึงรู้จักการยกยอ และการรุกราน ครั้นรู้แล้วไม่พึงยกยอ ไม่พึงรุกราน พึงแสดงแต่ธรรมเท่านั้น” (ม.อ. (ไทย), 14/204/658)

ข้อนี้ ติความไปได้ถึงว่า ไม่ใช่ทั้งวิธีลงโทษ และให้รางวัล แม้ว่าพระพุทธเจ้าจะทรงใช้การชมเชยกย่องบ้าง ก็เป็นไปในรูปการยอมรับคุณความดีของผู้นั้น กล่าวชมโดยธรรมให้เขามั่นใจในการกระทำ ความดีของตน แต่ไม่ให้เกิดเป็นการเปรียบเทียบข่มคนอื่นลง บางทีทรงชมเพื่อให้ถือเป็นตัวอย่าง หรือเพื่อแก้ความเข้าใจผิด ให้ตั้งทัศนคติที่ถูก เช่น ทรงชมพระนันทกะและต่าหนิเตือนพระนันทะ เป็นต้น

๑๐. กลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นต่างครั้งต่างคราว ย่อมมีลักษณะแตกต่างกันไปไม่มีที่สุด การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าย่อมอาศัยปฏิภาณ คือ ความสามารถในการประยุกต์หลักวิธีการ และกลวิธีต่าง ๆ มาใช้ให้เหมาะสม เป็นเรื่องเฉพาะครั้ง เฉพาะคราวไป อย่างไรก็ตาม การได้เห็นตัวอย่าง การแก้ปัญหาเช่นนี้ อาจช่วยให้เกิดความเข้าใจในแนวทางที่จะนำไปใช้ปฏิบัติได้บ้าง ในการประกาศพระศาสนา พระพุทธเจ้าได้ทรงประสบปัญหาเฉพาะหน้าอยู่ตลอดเวลา และทรงแก้ไขสำเร็จไปในรูปต่าง ๆ กัน ตัวอย่างเช่น พราหมณ์คนหนึ่งในเมืองราชคฤห์ ตนไม่ได้นับถือพระพุทธศาสนา แต่ภรรยาเป็นผู้มีศรัทธาในพระพุทธเจ้าอย่างแรงกล้า มักเปล่งอุทานว่า “นะโม ตัสส” คราวหนึ่งนางพราหมณ์ผู้ภรรยา ขณะนำอาหารมาให้สาม ก้าวพลาดลง จึงอุทานว่า “นะโม ตัสส” พราหมณ์สามีได้ยินก็ไม่พอใจ จึงว่า “นางตัวร้ายนี้ชอบพูดสรรเสริญแต่ความดีของพระหัวโล้นองค์นั้นอยู่เรื่อย เดี่ยวเถอะนั่งตัวดี ข้าจะไปปราบวาทะศาสดาของแก” นางพราหมณ์ตอบว่า “แน่ะ พ่อพราหมณ์ ฉันมองไม่เห็นว่าจะมีใครในโลกไหน ๆ มาปราบวาทะของพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ เอาซิ พ่อพราหมณ์จะไปก็เอา ไปแล้วก็จะรู้เอง” ฝ่ายพราหมณ์ทั้งโกรธอยู่นั้น ก็ไปเฝ้าพระพุทธเจ้า เมื่อนั่งเรียบริ้อยแล้ว ก็ทูลถามเป็นคำร้อยกรองว่า “ฆ่าตัวอะไรเสียได้ จึงจะนอนเป็นสุข ฯลฯ” พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า “ฆ่าความโกรธเสียได้ก็จะนอนเป็นสุข ฯลฯ” และทำให้พราหมณ์เลื่อมใสได้” (ส.ส. (ไทย), 15/1/626-630)

จากเทคนิคการสอนทั้ง 10 ประการข้างต้นที่ได้อธิบายมาแล้วนั้น สามารถนำมาสรุปเป็นเทคนิคการให้ปรึกษาของพระพุทธองค์ได้ดังนี้ คือ ทรงให้คำปรึกษาด้วยวิธีการยกอุทาหรณ์ ยกอุปมาอุปมัย ใช้เครื่องมืออุปกรณ์ช่วย ทรงทำให้ดูเป็นตัวอย่าง ใช้วิธีการเล่นคำ เล่นภาษา ทรงเลือกบุคคล ทรงใช้จังหวะโอกาสที่เหมาะสม มีความยืดหยุ่นในวิธีการ มีการให้รางวัล และลงโทษเมื่อจำเป็น พร้อมทั้งมีการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเป็นอย่างดี มาประกอบเพื่อให้ถึงเป้าหมายที่วางไว้ คือ ให้ได้รู้ ได้เห็นแจ้ง ในปัญหาหรือสิ่งที่มีความทุกข์ของผู้มาขอรับคำปรึกษา และจัดการกับปัญหานั้นได้ด้วยตนเองอย่างสิ้นเชิง

กระบวนการพุทธวิธีการให้คำปรึกษา

กระบวนการพุทธวิธีการให้คำปรึกษาของพระพุทธเจ้า ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

- ก) ก่อนการให้คำปรึกษา คือ รู้จักผู้มารับการให้คำปรึกษาล่วงหน้า
- ข) ระหว่างการให้คำปรึกษา 1) ทรงปรับภาวะผู้มารับคำปรึกษา ให้มีความพร้อมที่จะรับการให้คำปรึกษา 2) ทรงให้คำปรึกษาที่มีเนื้อหาเหมาะสมกับผู้มารับการให้คำปรึกษา 3) ทรงประเมินผลการให้คำปรึกษา
- ค) หลังการให้คำปรึกษา คือ มีกิจกรรมภาคปฏิบัติให้ผู้เข้ารับการให้คำปรึกษา

พระพุทธวิธีที่ทรงให้คำปรึกษา และสัมฤทธิ์ผลเป็นอย่างดีมีกรณีตัวอย่างอยู่จำนวนมากตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก พระองค์ทรงใช้ให้คำปรึกษาแก่พุทธบริษัท 4 และนักบวชนอกต่างศาสนา ที่ประสบกับปัญหาความทุกข์เข้ามาหาพระองค์ เพื่อให้ช่วยชี้ทางพ้นทุกข์ ซึ่งมีลักษณะความทุกข์แตกต่างกันออกไปในแต่ละบุคคล การให้คำปรึกษาที่พระพุทธเจ้าทรงใช้กับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคล ตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ในส่วนพระสูตรต้นตปิฎกเป็นหลักมาประกอบเป็นตัวอย่าง เพื่อจะได้ศึกษาถึงวิธีการและเทคนิคการให้คำปรึกษาในอดีตกาลที่พระพุทธองค์ทรงใช้ ในแต่ละกรณีตัวอย่างบุคคลใดควรได้รับพุทธวิธีการให้คำปรึกษาด้วยเทคนิค และวิธีการอย่างไร เพื่อให้สามารถข้ามพ้นจากปัญหา และความทุกข์ได้ เทคนิค และวิธีการดังต่อไปนี้

1. กระบวนการพุทธวิธีการให้คำปรึกษาแก่ปัญจวัคคีย์ทั้ง 5

พระผู้มีพระภาคทรงให้คำปรึกษาแก่พระปัญจวัคคีย์ ผู้เคยอุปัฏฐากใกล้ชิด ด้วยวิธีการให้คำปรึกษา ซึ่งมีขั้นตอนเริ่มต้นการให้คำปรึกษา ด้วยการสร้างสัมพันธภาพ ระหว่างพระองค์กับพระปัญจวัคคีย์ทั้งหลาย โดยพระองค์เสด็จเข้าไปหาท่านเหล่านั้นถึงที่อยู่ เมื่อประทับนั่งเรียบร้อยแล้ว จึงได้ตรัสถึงการได้บรรลุธรรมของพระองค์ให้พระปัญจวัคคีย์ได้ฟัง แต่พระปัญจวัคคีย์ไม่ยอมเชื่อ ซ้ำยังแสดงอาการไม่เคารพด้วยการคำพูดเมื่อเห็นดังนั้นพระองค์จึงตรัสเตือนสติว่า “ท่านทั้งหลายจำได้หรือไม่ว่า วาจาเช่นนี้เราเคยพูดกับท่านบ้างหรือไม่” พระปัญจวัคคีย์ทบทวนถึงอดีตที่ผ่านมาจึงเปิดใจยอมรับ พร้อมตั้งใจรับฟังพระธรรมเทศนา การตรัสพระดำรัสดังกล่าวเป็นเทคนิคการระตุกความรู้สึก ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิด จากนั้นพระองค์จึงทรงพระธรรมเทศนา คือ รัมมจักกัปปวัตตนสูตร ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องใกล้ตัวที่พระปัญจวัคคีย์ (วิ.ม. (ไทย), 4/12-24/13-24) สัมผัสอยู่ตลอดเวลา คือ ทางสุดโต่ง 2 สาย ได้แก่ การปฏิบัติแบบทรมาณตนให้ลำบาก และการเสพความสุขตามความอยากทุกอย่าง ทรงแสดงให้เห็นว่ามีใช้หนทางจะพ้นทุกข์ได้ แต่หนทางแห่งการพ้นทุกข์ คือการดำเนินตามมรรคมืองค์ 8 ซึ่งเป็นทางสายกลาง พร้อมทั้งแสดงอริยสัจ 4 จนกระทั่งโณทัญญูจะได้ดวงตาเห็นธรรม และอีก 4 ท่านได้ดวงตาเห็นธรรมตามลำดับ สาเหตุที่พระองค์แสดงธรรมเกี่ยวกับทางสุดโต่งก่อน เพราะต้องการให้พระปัญจวัคคีย์ได้ความเข้าใจว่า การที่พระองค์เลิกบำเพ็ญทุกรกิริยาเพราะอะไร หลังจากนั้นจึงทรงแนะนำหนทางที่ดีกว่าให้แก่พระปัญจวัคคีย์ คือ ทางสายกลาง และอริยสัจ 4 จนกระทั่งพระปัญจวัคคีย์มีความเข้าใจอย่างเดียวกัน สุดท้าย พระองค์ทรงรอให้บรรดาพระปัญจวัคคีย์มีความพร้อมของอินทรีย์ จึงแสดง “อนัตตลักขณสูตร” โดยใช้เทคนิคการตั้งคำถามให้ตอบ ซึ่งเป็นวิธีการให้เขาได้คิดตามเรื่องที่พระองค์ทรงแสดงอยู่ตลอดเวลา พร้อมทั้งทบทวนเรื่องราวต่าง ๆ ด้วย ในที่สุดทั้งหมดได้หลุดพ้นจากการยึดมั่นถือมั่นในเบญจขันธ์ ปลอยวางได้ สาเหตุที่พระพุทธองค์ทรงแสดงเรื่องนี้ เพราะต้องการให้เขาได้ปลอยวางจากการยึดมั่นในความเป็นตัว เป็นตน เป็นเรา เป็นเขา ที่มีการยึดถือกันมาเป็นเวลาช้านาน และเป็นการเปลี่ยนความคิดเรื่องอัตตา ที่เป็นความเชื่อมาเป็นเวลาช้านานของท่านเหล่านั้น พระองค์ช่วยให้เขาได้ปลดปล่อยตัวของเขาเองให้มีความเป็นอิสระ และปลอยวางเสียได้ในการให้คำปรึกษาของพระองค์ในกรณีตัวอย่างนี้ ได้มีการปรับเปลี่ยนตลอดเวลา เพื่อให้เหมาะสมกับบุคคลที่อยู่ตรงหน้าพระองค์ ด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามอุปนิสัยของแต่ละบุคคลจนกระทั่งประสบผลสำเร็จในที่สุด

2. กระบวนการพุทธวิธีการให้คำปรึกษาแก่พระยสะ

พระผู้มีพระภาคทรงให้คำปรึกษาแก่ยสกุลบุตร ผู้มีความเบื่อหน่ายในชีวิตของการครองเรือนด้วยวิธีการให้คำปรึกษา คือ พระผู้มีพระภาคทรงเริ่มต้นการให้คำปรึกษา ด้วยการสร้างสัมพันธภาพระหว่างพระผู้มีพระภาคกับยสกุลบุตรผู้ซึ่งกำลังเดินบ่นรำพึงว่า ที่นี้ขุ่นวายหนอ ที่นี้ขัดข้องหนอ พระองค์จึงตรัสตอบรับว่า “ยสะ ที่นี้ไม่ขุ่นวาย ที่นี้ไม่ขัดแย้ง เธอจงมานั่งลงในที่นี้ ตถาคตจะแสดงธรรมแก่เธอ” ทำให้ยสะเกิดความหวังมีกำลังใจ จึงได้เดินเข้าไปหาพระองค์ การตรัสตอบรับของพระองค์ดังกล่าว ถือเป็นเทคนิคให้ผู้มาขอรับ

เป็นพระอรหันต์ การให้คำปรึกษาของพระองค์ในเรื่องดังกล่าว ทรงใช้เทคนิคการแสดงฤทธิ์ เพื่อเตรียมความพร้อมต่อผู้รับคำปรึกษา จากนั้นจึงใช้ถ้อยคำให้เกิดการฉกฉวย ให้สติมาอยู่กับขณะปัจจุบัน อยู่กับตนเอง พิจารณาถ้อยคำที่ได้รับฟัง จนเกิดความแจ่มแจ้งเห็นจริงในเนื้อความนั้นได้ละพฤติกรรมที่เคยทำมาเปลี่ยนแปลงตนเองได้ในที่สุด เมื่อมองเทียบเคียงกับทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม จึงได้เห็นถึงความสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า พฤติกรรมที่แสดงออกมา เป็นผลมาจากการเรียนรู้ที่ผิดพลาด การแก้ไข คือ ให้ข้อมูล และให้เรียนรู้ในสิ่งที่ถูกต้องก็สามารถทำให้เปลี่ยนแปลงในหนทางที่ถูกต้องได้

5. กระบวนการพุทธวิธีการให้คำปรึกษาแก่ภิกษุชาวเมืองโกสัมพ

พระผู้มีพระภาคทรงให้คำปรึกษาแก่ภิกษุชาวเมืองโกสัมพ ที่มีการทะเลาะวิวาท ชัดใจกัน ซึ่งพระผู้มีพระภาคทรงใช้ขั้นตอน คือพระผู้มีพระภาคทรงเริ่มต้นการให้คำปรึกษา ด้วยการสร้างสัมพันธภาพระหว่างพระผู้มีพระภาคกับภิกษุเหล่านั้นโดยตรัสเรียกให้มาเข้าเฝ้า ทรงตรัสถามถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้น ว่าเหตุที่เกิดขึ้นนั้นเนื่องมาจากสาเหตุใด ภิกษุทั้งหลาย ทูลถึงสาเหตุที่เกิดการทะเลาะขึ้นให้ทรงทราบแล้วพระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า เมื่อเกิดการทะเลาะกันแล้ว การแก้ปัญหาได้ใช้หลักเมตตาธรรมต่อกันหรือไม่ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ไม่ได้ใช้หลักเมตตาธรรมต่อกัน ในการแก้ปัญหา (ม.ญ. (ไทย), 12/491-500/529-533) เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงทราบว่าภิกษุทั้ง 2 ฝ่าย ไม่ได้ใช้หลักเมตตาธรรมในการแก้ปัญหา ทรงกล่าวตักเตือน ทรงแสดงสารานุกรม 6 ประการ และให้ยึดหลักธรรมดังกล่าวในการแก้ไขปัญหานั้น ๆ ที่เกิดขึ้น ด้วยหลักสามัคคีธรรม การให้คำปรึกษาดังกล่าวนี เป็นลักษณะการให้คำปรึกษาเป็นลักษณะกลุ่มบุคคลที่มีปัญหาขัดแย้งกัน โดยมีพระผู้มีพระภาคเป็นผู้แนะนำแนวทางให้เกิดความสามัคคี ซึ่งได้ทรงชี้ให้เห็นถึงโทษของการทะเลาะ และประโยชน์ของความสามัคคีว่าเกิดผลดี และผลเสียอย่างไร ในที่สุดจึงสามารถช่วยคลี่คลายปัญหาดังกล่าวได้ด้วยดี วิธีการเทคนิคที่ทรงนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหานั้นเรื่องดังกล่าวมีทั้งการยกเรื่องที่เป็นอุทาหรณ์มาแสดง การลงโทษด้วยวิธีการดำเนิน เพื่อให้เห็นโทษของความไม่สามัคคี และทรงแสดงประโยชน์ของความสามัคคี จนกระทั่งช่วยทำให้ปัญหาต่าง ๆ ได้ผ่านพ้นไปด้วยดี

6. กระบวนการพุทธวิธีการให้คำปรึกษาแก่ภิกษุณี

พระพุทธองค์ได้ทรงให้ครุธรรม 8 ประการแก่พระนางปชาบดีโคตรมี (พระมหากิจการ โชติปัญโญ (ยุติพันธ์), 2546) เพราะเหตุที่ทรงทดสอบศรัทธาที่แน่วแน่ของพระนาง และทรงเห็นความเสมอภาคของบุรุษและสตรีในการบรรลุนิพพาน แต่ถึงกระนั้น พระผู้มีพระภาคก็ทรงวางหลักเกณฑ์ที่รัดกุม ในการอนุญาตให้บวชเป็นภิกษุณี เพราะสังคมในยุคนั้น การบวชของสตรีไม่เป็นที่นิยม สังคมไม่ยอมรับ เป็นการป้องกันคุ้มครองสตรี และเพื่อเป็นการถ่วงรอกองสตรีที่จะมาขอบวชว่าต้องมีศรัทธาที่มั่นคงจึงสามารถบวชได้ วิธีการดังกล่าวนี้ ถือเป็น การให้คำปรึกษาที่มีต่อผู้รับคำปรึกษา ด้วยการให้เทคนิคการวางกฎให้ปฏิบัติตาม เมื่อยินดีและยอมรับปฏิบัติตามผลที่ดีย่อมเกิดแก่ผู้ขอรับคำปรึกษา

7. กระบวนการพุทธวิธีการให้คำปรึกษาแก่นางปฏาจารา

พระผู้มีพระภาคทรงให้คำปรึกษาแก่พระนางปฏาจาราเถรี ผู้ซึ่งสิ้นหวังในชีวิต หมดสิ้นทุกอย่างทั้งสามี ลูก พ่อและแม่ บ้านเรือนที่อยู่อาศัย ตัวของนางปฏาจาราเองก็เสียชีวิต ซึ่งมีวิธีการและขั้นตอน คือพระผู้มีพระภาคทรงเริ่มต้นการให้คำปรึกษา ด้วยการสร้างสัมพันธภาพระหว่างพระผู้มีพระภาคกับนางปฏาจารา โดยพระองค์ทรงทำให้นางปฏาจาราได้มีความหวังในชีวิตอีกครั้ง ด้วยพระดำรัสว่า “ เธอจงกลับได้สติเกิดปฏาจารา ” เมื่อนางได้สติมีความหวังในชีวิต ซึ่งมีพระผู้มีพระภาคเป็นแสงสว่างช่วยชี้แนะแนวทางชีวิตให้แก่นางพร้อมปลอบประโลมให้นางได้หายเศร้าโศก มีกำลังใจพระผู้มีพระภาคทรงแสดงหลักความจริงของชีวิตว่า “ปฏาจารา คนทั้งหลายมีบุตร และธิดาเป็นต้น ไม่อาจเป็นที่พึ่งของคนผู้ไปสู่ปรโลกได้ ด้วยเหตุที่แม่คนเหล่านั้นจะอยู่ก็เหมือนกับไม่มี เมื่อเป็นดังนี้ ควรทำตนเองให้เป็นที่พึ่งด้วยการรักษาศีลให้บริสุทธิ์ เพื่อแผ้วถางทางไปสู่

นิพพานโดยเร็วเถิด” นางภูษาจางาได้ไตร่ตรองเห็นด้วยปัญญา จึงขอบวชเป็นภิกษุณีบำเพ็ญเพียรจนบรรลุเป็นพระอรหันต์การให้คำปรึกษาเรื่องของนางภูษาจางาเถรีนี้ พระองค์ทรงใช้เทคนิคการให้กำลังใจ ทำให้ผู้รับคำปรึกษามีกำลังใจ มีความหวังในชีวิต พร้อมทั้งทรงชี้แนวทางการดำเนินชีวิต ให้เห็นความแท้จริงของชีวิต ซึ่งวิธีการดังกล่าวมีความสอดคล้องกับทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเกสตัลท์ ที่ใช้การแก้ปัญหาด้วยวิธีการให้ผู้รับคำปรึกษามีความหวังในชีวิตอยู่กับปัจจุบัน คือที่นี่ และเดี๋ยวนี้ เผชิญกับปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างมีสติ

8. กระบวนการพุทธวิธีการให้คำปรึกษาแก่นางกิสาคโคตมณี

พระผู้มีพระภาคทรงให้คำปรึกษาแก่นางกิสาคโคตมณีเถรี ผู้ไม่รู้จักความตาย ด้วยวิธีการขั้นตอนคือ พระผู้มีพระภาคทรงเริ่มต้นการให้คำปรึกษา ด้วยการสร้างสัมพันธภาพระหว่างพระผู้มีพระภาคกับนาง กิสาคโคตมณี โดยนางได้รับคำแนะนำให้มาถามหาหนทางเพื่อนำไปรักษาบุตรของตนที่เสียชีวิตลงจากพระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาค ได้ตรัสบอกให้นางไปหาเมล็ดพันธ์ผักกาดจากเรือนของคนที่ไม่เคยมีใครตายมาก่อน นำมาทำยารักษาบุตรของนางนางกิสาคโคตมณี ได้เที่ยวเดินขอเมล็ดพันธ์ผักกาด ปรากฏว่ามีแต่เรือนหลังที่เคยมีคนตายแล้วทั้งสิ้น จึงทำให้นางคิดได้ว่าทุกชีวิตมีการเกิด การตาย เหมือนกัน ไม่ว่าเด็ก หรือคนแก่แม่ลูกของนางก็ตาม ทั้งศพถูกแล้วไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคพระผู้มีพระภาค ทรงแสดงธรรมโปรดนาง เมื่อสิ้นสุดการแสดงธรรมนางได้ขอบวชเป็นภิกษุณี ต่อมาไม่นานก็ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์การให้คำปรึกษาของพระผู้มีพระภาคในเรื่องนี้ ทรงใช้เทคนิคด้วยอาศัยอุปกรณ์ประกอบเพื่อเป็นสื่อให้ผู้มาขอรับคำปรึกษาได้เข้าใจ โดยวิธีการมอบหมายงานให้ไปทำ จนกระทั่งเกิดการเรียนรู้เข้าใจในเรื่องดังกล่าวได้ ในการใช้วิธีการดังกล่าวนี้ มีความสอดคล้องกับทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเผชิญความจริง ที่ให้ผู้รับคำปรึกษามีความกล้าหาญได้เผชิญความเป็นจริงที่ตนเองประสบอยู่ มีความรับผิดชอบในการกระทำของตนเอง ให้รู้จักความถูกผิดเป็นอย่างไรได้ด้วยตนเอง

จากตัวอย่างที่กล่าวข้างต้นนี้พบว่ามีการกระบวนการให้คำปรึกษาตามพุทธวิธีสามารถสรุปได้ คือ เริ่มต้นการให้คำปรึกษาด้วยการสร้างสัมพันธภาพระหว่างพระผู้มีพระภาค ซึ่งเป็นผู้ให้คำปรึกษากับผู้มาขอรับคำปรึกษาที่มีความทุกข์หรือปัญหา ให้เกิดความเบาใจก่อน จากนั้นจึงเข้าสู่ปัญหาที่เป็นความทุกข์ รูปแบบการให้คำปรึกษาเป็นลักษณะการถาม - ตอบ สนทนา ทำปัญหาหรือความทุกข์ให้เกิดความกระจ่าง ทำให้ผู้มาขอรับคำปรึกษาเกิดความแจ่มแจ้งในสิ่งที่ปัญหาหรือความทุกข์นั้นด้วยตนเอง หลังจากนั้นสรุปเรื่องราวทั้งหมดที่เป็นปัญหาหรือความทุกข์ที่เกิดขึ้นพร้อมแนะแนวทางเพื่อนำไปปฏิบัติ ทำให้ผู้มาขอรับคำปรึกษาเกิดความกระจ่างในทุก ๆ ปัญหา และจัดการกับปัญหาและความทุกข์ได้ด้วยตนเอง จนกระทั่งบรรลุมรรคผลนิพพาน ในที่สุด

สรุป

การให้คำปรึกษาคือกระบวนการที่ช่วยเหลือให้ผู้มาขอรับคำปรึกษา สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยตนเองอย่างมีขั้นตอนที่ชัดเจน โดยมีผู้ให้คำปรึกษาซึ่งผ่านการฝึกฝนอบรมเป็นอย่างดี ช่วยอำนวยความสะดวกในการตัดสินใจดังกล่าว ท่ามกลางบรรยากาศที่อบอุ่นเป็นกันเอง และมีความเข้าใจกับผู้มาขอรับคำปรึกษาอย่างแท้จริง ในขณะที่การให้คำปรึกษาตามแนวพุทธวิธี คือ กระบวนการช่วยเหลือผู้มีความทุกข์ มีปัญหา ด้วยวิธีการที่เรียกว่า การเทศนา หรือการแสดงธรรมอบรมสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนา เทศนา คือ การแสดงธรรม การชี้แจงแสดงความ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือบุคลาธิษฐานเทศนา กับธรรมธิษฐานเทศนา เทศนา ยังหมายถึงการชี้แจงแสดงธรรม การยกตัวอย่างคน หรือธรรมะมาอธิบาย เป็นการบ่งบอกถึงลักษณะและวิธีการ ในการช่วยเหลือของกัลยาณมิตร ต่อผู้มีความทุกข์ และมีปัญหา ด้วยการชี้แจงแสดงธรรม การอธิบาย เพื่อให้ผู้มีความทุกข์ และมีปัญหา สามารถดับทุกข์ของตนเองได้ ด้วยการปฏิบัติตามหนทางที่พระพุทธองค์ทรงแนะนำไว้ การเทศน์หรือเทศนา จึงหมายถึง การแสดงธรรม การชี้แจงแสดงธรรม การแนะนำสั่งสอน การ

ชี้ให้เห็น และการเสนอแนะแนวทาง วิธีการแสดงธรรมของพระพุทธองค์เพื่อช่วยเหลือผู้ที่มีปัญหา หรือความทุกข์ ให้สามารถข้ามพ้นจากทุกข์ได้ด้วยมีพระองค์เป็นกัลยาณมิตร ด้วยวิธีการของพระพุทธองค์เพื่อช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ให้ค้นพบ รู้จัก เข้าใจ ยอมรับ และพัฒนาตนเอง เป็นการแสดงออกถึงความห่วงใย ความเอื้ออาทร ความเอาใจใส่ ความเมตตาปราณี การช่วยเหลือเกื้อกูลอย่างบริสุทธิ์ใจ การร่วมรับรู้ทุกข์ การเป็นที่ระบายนทุกข์ การช่วยเหลือให้มนุษย์สามารถช่วยตนเอง และพึ่งพาตนเองได้ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รวมตลอดถึงการเป็นที่พึ่งทั้งทางด้านการงาน และทางด้านจิตใจซึ่งทั้งหมดได้รวมพร้อมอย่างสมบูรณ์ อยู่ในรูปแบบของศิลปะการให้คำปรึกษาหลักสำคัญที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการให้คำปรึกษา ที่เรียกว่า เทคนิคและลีลาการสอน มีอยู่ 4 ประเภทคือ สันทิสสนา ชี้แจงให้ชัดเจน สมาทปนา การโน้มน้าวจิตใจให้ผู้ฟังอยากปฏิบัติตาม สมุตเตชนา ใ้ใจให้อาจหาญและ สัมปหังสนา ปลุกใจให้ผู้เรียนสดชื่นร่าเริงหลักการให้คำปรึกษาของพระพุทธเจ้าได้คือ ทรงให้คำปรึกษาแต่เรื่องที่เป็นจริง มีประโยชน์ มีความเข้าใจในสิ่งที่ทรงให้คำปรึกษาเป็นอย่างดีมีเมตตาจิตเป็นที่ตั้งไม่หวังผลตอบแทน พร้อมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีให้ผู้มาขอรับคำปรึกษา มีความเป็นกันเองเพื่อให้เกิดความสบายใจที่ได้พบเจอ ท้ายสุดทรงมีหลักการและวิธีการให้คำปรึกษาที่ดีเยี่ยม ทำให้ผู้มาขอรับคำปรึกษาสามารถจัดการกับความทุกข์ได้ด้วยตัวเองโดยมีพระองค์เป็นกัลยาณมิตร ถือเป็นผลสรุปในการให้คำปรึกษาของพระองค์ในแต่ละครั้งกระบวนการให้คำปรึกษาที่สามารถสรุปได้ คือ เริ่มต้นการให้คำปรึกษาด้วยการสร้างสัมพันธภาพระหว่างพระผู้มีพระภาค ซึ่งเป็นผู้ให้คำปรึกษากับผู้มาขอรับคำปรึกษาที่มีความทุกข์หรือปัญหา ให้เกิดความเบาใจก่อน จากนั้นจึงเข้าสู่ปัญหาที่เป็นความทุกข์ รูปแบบการให้คำปรึกษาเป็นลักษณะการถาม - ตอบ สนทนา ทำปัญหาหรือความทุกข์ให้เกิดความกระจ่าง ทำให้ผู้มาขอรับคำปรึกษาเกิดความแจ่มแจ้งในสิ่งที่เป็นปัญหาหรือความทุกข์นั้นด้วยตนเอง หลังจากนั้นสรุปเรื่องราวทั้งหมดที่เป็นปัญหาหรือความทุกข์ที่เกิดขึ้นพร้อมแนะแนวทางเพื่อให้นำไปปฏิบัติ ทำให้ผู้มาขอรับคำปรึกษาเกิดความกระจ่างในทุกๆ ปัญหา และจัดการกับปัญหาและความทุกข์ได้ด้วยตนเอง จนกระทั่งบรรลุมรรคผล นิพพาน ในที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา. (2543). ทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : พัฒนาศึกษา.
- พระเทพเวที (ประยูรธ ปยุตโต). (2532). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพเวที (ประยูรธ ปยุตโต). (2534). พุทธศาสตร์กับการแนะแนว. กรุงเทพมหานคร : กองทุนวัฒนธรรมเพื่อการศึกษาและปฏิบัติธรรม.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2542). พุทธวิธีในการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระมหากิจการ โชติปัญญา (ยุดิพันธ์). (2546). การศึกษาพุทธวิธีการให้คำปรึกษาในพระสูตรต้นปิฎก. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วัชร ทรัพย์มี. (2533). ทฤษฎีและกระบวนการให้บริคำปรึกษา. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาจิตวิทยา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- แสง จันทร์งาม. (2526). วิธีสอนของพระพุทธเจ้า. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร.
- C.V..Good. (1985). Dictionary of Education. New York : McGraw – Hill Book Company.
- C H..Patterson. Theories of Counseling and Psychotherapy. 2nd ed.. New York : Harper & Row, Publisher.